

Nr 155.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt utgivande av en ny upplaga av handboken Sveriges land och folk; given Stockholms slott den 16 april 1915.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar godkänna vid statsrådsprotokollet fogade, av aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner avgivna förslag till avtal rörande utgivandet av en engelsk och en svensk edition av en ny upplaga av handboken Sveriges land och folk;

dels ock för gäldande av staten enligt nämnda avtal åliggande kostnad för utgivandet av berörda editioner å *extra* stat under sjunde huvudtiteln för år 1916 bevilja ett anslag av..... 15,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Vennersten.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
16 april 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten anförde:

I den till innevarande års riksdag avlåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t i punkten 62 under sjunde huvudtiteln riksdagen att, i avbidan å proposition i ämnet, till täckande av brist i anslaget till ny upplaga av handboken Sveriges land och folk bland de extra anslagen under sjunde huvudtiteln för år 1916 beräkna ett belopp av 15,000 kronor.

Då jag nu ber att åter få framlägga detta ärende inför Eders Kungl. Maj:t, torde det medgivas mig att till en början lämna en redogörelse för den hittillsvarande behandlingen av frågan om förnyat utgivande av ifrågavarande handbok.

Sedan 1910 års riksdag i anledning av en inom riksdagen väckt motion anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta anställa utredning i fråga om utgivande av en ny upplaga av handboken Sveriges land och folk samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, vartill förhållandena kunde föranleda, anbefallde Kungl. Maj:t statistiska centralbyrån att verkställa den av riksdagen begärda utredningen.

I utlåtande den 29 augusti 1911 avgav statistiska centralbyrån den infordrade utredningen. Statistiska centralbyrån framhöll därvid, att, liksom den första upplagan av handboken utkom förutom på svenska jämväl på franska och engelska, det onekligen ur flere synpunkter vore fördelaktigt, att en blivande ny upplaga kunde utgivas även på ett eller flere utländska språk. Av kostnadsskäl ansåg dock statistiska centralbyrån, att allenast en utländsk edition borde kunna ifrågakomma, och förordade i sådant avseende en edition på engelska språket.

*Statistiska
centralbyråns
utlåtande den
29 augusti
1911.*

Statistiska centralbyrån föreslog vidare, att envar av de båda editionerna av den nya upplagan skulle utgivas i 3,000 exemplar. De båda editionernas omfång beräknade ämbetsverket till omkring 73 ark för envar av dem, d. v. s. 1,100 à 1,200 sidor.

I fråga om sättet för utgivandet förordade statistiska centralbyrån, att utgivandet måtte överlämnas åt ämbetsverket självt, varigenom de egentliga redaktionskostnaderna kunde reduceras till de minsta möjliga. Dessa kostnader skulle nämligen under nämnda förutsättning inskränka sig till dels ersättning åt de tjänstemän inom ämbetsverket, vilka närmast skulle handhava redaktionsarbetet, och dels arvoden åt räkne- och korrekturbiträden.

Sammanlagda kostnaden för de båda nya editionerna beräknade statistiska centralbyrån till 52,000 kronor.

Kommerskollegium, handelshögskolans i Stockholm lärarråd samt styrelsen för Baltiska utställningen i Malmö 1914, vilka yttrade sig i ämnet, uttalade sig för utgivandet av jämväl en tysk edition av handbokens nya upplaga. Utställningsstyrelsen framhöll även önskvärdheten av att handboken i sin svenska och tyska edition måtte föreligga färdig till tidpunkten för den Baltiska utställningens öppnande.

*Yttranden av
kommerskolle-
gium m. fl.*

Under det att kollegium anslöt sig till statistiska centralbyråns mening, att utgivandet av den nya upplagan borde anförtros åt statistiska centralbyrån, ansåg åter handelshögskolans lärarråd, att en särskild person borde förordnas till redaktör för arbetet, och lärarrådets upp-

fattning härutinnan delades jämväl av handelsrådet, som ävenledes lämnades tillfälle att uttala sig.

1912 års
proposition.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 19 april 1912 framhöll dåvarande chefen för finansdepartementet de ekonomiska skäl, som talade emot ett utgivande av handboken i mer än en utländsk edition, och föreslog i anslutning därtill, att utgivandet åtminstone för det dåvarande måtte inskränkas till, förutom en svensk, allenast *en* utländsk edition, nämligen på engelska språket.

Beträffande frågan om redaktionens anordnande anslöt sig departementschefen till den av handelshögskolans lärarråd och handelsrådet uttalade uppfattningen, att utgivandet borde överlämnas åt en särskild av Kungl. Maj:t utsedd person i egenskap av redaktör.

Utgivningsarbetet var avsett att snarast möjligt under år 1912 taga sin början och beräknades båda editionerna av den nya upplagan föreligga färdiga senast i början av år 1914.

Beträffande frågans ekonomiska sida förutsåg departementschefen, att avvikelser från det av statistiska centralbyrån uppgjorda förslaget i fråga om själva redaktionsarbetets anordning i vissa avseenden måste medföra i någon mån högre utgifter än de av centralbyrån beräknade.

För redaktionskostnader hade statistiska centralbyrån sålunda beräknat 7,000 kronor, av vilka 4,000 kronor skulle utgöra ersättning till de ämbetsverkets tjänstemän, som närmast skulle handhava redaktionsarbetet, och 3,000 kronor arvoden till räkne- och korrekturbiträden. Emot sistnämnda belopp gjorde departementschefen icke någon invändning. I stället för det förstnämnda åter föreslog departementschefen arvode till redaktören efter omkring 500 kronor i månaden, eller alltså, om den nya upplagans utgivningstid beräknades på sätt ovan angivits, omkring 10,000 kronor. Då det möjligen komme att visa sig önskvärt, att den blivande redaktören sattes i tillfälle att hos specialister på olika områden inhämta råd eller upplysningar beträffande såväl själva planläggningen av arbetet som ock val av medarbetare m. m., framhöll departementschefen lämpligheten av, att medel funnes tillgängliga för bestridande av därigenom uppstående kostnader. Det belopp, som härtill skulle behövas, beräknades till omkring 2,000 kronor. Redaktionskostnadernas sammanlagda belopp skulle sålunda uppgå till omkring 15,000 kronor.

Till författarearvoden hade statistiska centralbyrån beräknat 3,600 kronor. Departementschefen, som ansåg, att nyskrivning av artiklar sannolikt komme att visa sig erforderlig i större utsträckning än centralbyrån antagit, föreslog, att beloppet skulle upptagas till 5,000 kronor.

Tryckningskostnaderna för de båda editionerna hade av statistiska centralbyrån beräknats till omkring 49,000 kronor, varifrån avginge inkomst genom försäljning, sannolikt omkring 12,000 kronor, vadan nettokostnaden skulle komma att uppgå till omkring 37,000 kronor. Emot statistiska centralbyråns kostnadsberäkningar härutinnan och i övrigt gjorde departementschefen icke någon erinran.

Sammanlagda kostnaden enligt departementschefens beräkningar uppgick till 61,400 kronor, fördelade på följande poster:

Redaktionskostnad.....	kronor 15,000
Författarehonorar	» 5,000
Översättningsarvoden.....	» 3,000
Fotografier, kartor och diagram.....	» 1,000
Tryckning, häftning och klichéer	» 37,000
Diverse utgifter	» 400

Summa kronor 61,400.

För tackande av ifrågavarande kostnader skulle enligt departementschefens förslag av riksdagen äskas å 1913 års riksstat 20,000 kronor och å 1914 års riksstat 40,000 kronor. Vad i övrigt erfordrades för åvägabringande av en ny upplaga av ifrågavarande arbete ansåg departementschefen lämpligen kunna bestridas av medel från handels- och sjöfartsfonden.

Det av dåvarande chefen för finansdepartementet sålunda framlagda förslaget blev av Kungl. Maj:t godkänt, och i proposition den 19 april 1912 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för utgivande ånyo av handboken Sveriges land och folk i en svensk och en engelsk upplaga å extra stat under riksstatens sjunde huvudtitel för år 1913 bevilja ett anslag å 20,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 av nämnda anslag disponera 10,000 kronor.

Med anledning av berörda proposition väcktes inom riksdagens båda kamrar likalydande motioner, däri hemställdes, att jämväl en tysk edition av handbokens nya upplaga måtte utgivas. Kostnadsberäkningen för denna edition uppgjordes av motionärerna med ledning av i propositionen meddelade uppgifter.

*Motioner
vid 1912 års
riksdag.*

Kostnaderna för tryckning, häftning och klichéer beräknades sålunda till 23,000 kronor. Härifrån antogs dock kunna avgå inkomsterna av försålda exemplar med 1,000 kronor, så att nettokostnaderna skulle bli 22,000 kronor. Översätt-

ningskostnaderna beräknades till samma belopp som för den engelska editionen eller 3,000 kronor. Det i propositionen för räkne- och korrekturbiträden beräknade belopp, 3,000 kronor, ansågs på sin höjd behöva ökas med 1,000 kronor. Redaktörens arvode, i propositionen upptaget till 500 kronor i månaden för 20 månader, avrundades uppåt genom att räkna två års i stället för $1\frac{2}{3}$ års arbete, alltså en ökning av omkring 2,000 kronor eller sålunda för samtliga redaktionskostnaderna en ökning av omkring 3,000 kronor. Övriga i propositionen upptagna anslagsposter ansågos icke behöva ökas.

Den av motionärerna på grundval av propositionens kostnadsförslag uppgjorda beräkningen gav alltså följande resultat:

	Enligt Kungl. Maj:ts förslag.	Ökning för en tysk upplaga.	Summa.
Redaktionskostnad	kronor 15,000	3,000	18,000
Författarehonorar	» 5,000	—	5,000
Översättningsarvoden	» 3,000	3,000	6,000
Fotografier, kartor och diagram	» 1,000	—	1,000
Tryckning, häftning och klichéer	» 37,000	22,000	59,000
Diverse utgifter	» 400	—	400
Summa kronor	61,400	28,000	89,400

Ehuru det totala anslagsbeloppet sålunda syntes motionärerna böra ökas med omkring 28,000 kronor till i runt tal 90,000 kronor, ansågo de likväl detta icke innebära någon anledning att öka anslaget för år 1913 utöver det av Kungl. Maj:ts äskade beloppet 20,000 kronor. Återstående beloppet kunde av riksdagen beviljas för senare år.

Slutligen framhöllo motionärerna, att av de tre föreslagna editionerna den svenska och den tyska först behövde sättas i arbete, så att i varje fall dessa båda editioner, med hänsyn till den Baltiska utställningen, kunde föreligga färdiga senast i början av år 1914.

1912 års
riksdag.

I skrivelse den 30 maj 1912 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel anförde riksdagen i detta ämne följande:

»Av den i ämnet förebragta utredningen, som tillkommit på grund av en utav 1910 års riksdag därom gjord framställning, har riktigheten av riksdagens då gjorda uttalanden om önskvärdheten av, att en ny upplaga av ifrågavarande handbok bleve utgiven, blivit till fullo bekräftad, i det att de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, alla varit ense om behovet av en dylik upplaga. Beträffande frågan, i vad mån handboken borde genom översättning till främmande språk göras tillgänglig jämväl för utländsk publik, har däremot rått någon meningsskiljaktighet. Jämväl riksdagen har i detta avseende hyst någon tvekan. Riksdagen har nämligen, i betraktande av de därmed förbundna kostnaderna, ansett sig böra utgå därifrån, att editioner på främmande språk borde komma till stånd allenast i den mån och i den omfattning som ett spridande till utlandet av denna handbok kunde sägas vara av en verklig nationalekonomisk betydelse för vårt land. Att den delen av handboken,

som innehåller ekonomiska och statistiska uppgifter, skulle kunna få en sådan betydelse i de länder, som äro av någon större vikt för vår handelsomsättning, lärers väl vara sannolikt, ehuru riksdagen för sin del icke kunnat undgå att finna, att ett direkt befordrande av densamma torde ske på helt andra vägar och med andra medel. En betydelse i sådant avseende lärers väl däremot icke kunna förknippas med den rent kulturella delen av handboken. Fråga har därför uppstått, huruvida sistnämnda del av handboken överhuvud taget borde till främmande språk över sättas. Någon bestämd ståndpunkt i detta avseende har riksdagen dock icke ansett sig böra intaga.

Under förutsättning att ovan anförda synpunkter i avseende å editionens omfattning tagas under överbägande, innan arbetet påbörjas, finner riksdagen sig icke hava något att erinra mot handbokens utgivande på engelska språket, vilket i nu berörda avseende torde äga den största betydelsen för vårt land.

Med hänsyn till det tyska språkets stora användning vid den osteuropeiska marknaden har riksdagen under enahanda förutsättning ansett sig kunna tillstyrka jämväl motionärernas förslag om handbokens utgivande även på detta språk. I sammanhang härmed torde få erinras, att vid frågan om handbokens utgivande på tyska språket från skilda håll uttalats önskvärdheten av, att arbetet därmed påbörjades så tidigt, att den kunde, med hänsyn till den förestående Baltiska utställningen, vara färdig senast i början av år 1914. Vid sådant förhållande och då några särskilda skäl att ombestyrja den engelska upplagan före den tyska icke synts föreligga, har riksdagen ansett sig kunna biträda det sålunda uttalade önskemålet under förutsättning, att arbetet därigenom icke så forceras, att upplagans omsorgsfulla utarbetande på grund därav bliver lidande.

Mot de av Kungl. Maj:t framlagda kostnadsberäkningarna har riksdagen icke funnit något att erinra. I fråga om kostnaderna för den tyska upplagan föreligga visserligen icke några exakta beräkningar, men då för dess utgivande icke torde erfordras anvisande av några särskilda medel å 1913 års stat, isynnerhet som handels- och sjöfartsfonden torde, om och i den mån så skulle befinnas nödigt, kunna därför anlitas, innan frågan om ytterligare medel för handbokens utgivande kan varda för riksdagen framlagd, har riksdagen icke ansett erforderligt att för närvarande närmare ingå på denna fråga.

Riksdagen har alltså, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med bifall till förenämnda motioner, för utgivande ånyo av handboken 'Sveriges land och folk' i en svensk, en tysk och en engelsk upplaga å extra stat under riksstatens sjunde huvudtitel för år 1913 beviljat ett anslag å 20,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 av nämnda anslag disponera 10,000 kronor.»

Genom beslut den 6 oktober 1912 förordnade Kungl. Maj:t där-
 efter, att handboken Sveriges land och folk skulle utgivas i en svensk,
 en tysk och en engelsk edition; att arbetet skulle omfatta en ekonomisk
 och statistisk avdelning samt en allmänt kulturell avdelning och ut-
 föras i huvudsaklig överensstämmelse med den plan, som angivits i
 Kungl. Maj:ts förutnämnda proposition med de av riksdagens beslut

*Kungl. Maj:ts
 beslut om
 handbokens
 utgivande.*

betingade jämkningar samt med ledning av de anvisningar, som av chefen för finansdepartementet kunde komma att lämnas; att redigeringen av ifrågavarande handbok skulle ombesörjas av föreståndaren för Stockholms stads statistiska kontor, filosofie doktorn J. Guinchard; att Guinchard skulle under den tid, arbetet med handbokens utgivande påginge, äga uppbära ett arvode av femhundra kronor i månaden; att Guinchard skulle hava att hos vederbörande ämbetsmyndigheter omedelbarligen äska upplysningar, som för utförande av det Guinchard lämnade uppdraget kunde finnas av behovet påkallade; samt att Guinchard skulle, i den mån medel erfordrades för bestridande av övriga för uppdragets fullgörande nödiga utgifter, därom hos Kungl. Maj:t göra särskild framställning. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t statskontoret att till Guinchard månatligen utbetala det arvode, som enligt nämnda beräkningsgrund kunde honom tillkomma.

Under senare delen av nyssnämnda oktober månad anmodade därjämte dåvarande chefen för finansdepartementet ett antal personer att såsom sakkunniga ställa sig till Guinchards förfogande för att lämna råd och upplysningar och i förekommande fall jämväl uttala de önskemål beträffande planläggningen av arbetet, val av medarbetare m. m., som kunde vara av betydelse vid behandlingen av de arbetets delar, som fölle inom en var sakkunnigs verksamhetsområde.

Frågans be-
handling vid
1913 års
riksdag.

I den till 1913 års riksdag avlåtna statsverkspropositionen gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen om anvisande av ytterligare medel för ifrågavarande ändamål.

Enligt det vid nämnda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 14 januari 1913 erinrade dåvarande chefen för finansdepartementet vid frågans föredragning inför Kungl. Maj:t, att 1912 års riksdag visserligen förklarat sig icke i fråga om kostnaderna för den tyska editionen av handboken hava ägt tillgång till några exakta beräkningar, men att i de motioner, som föranlett riksdagens beslut om utgivandet även av en tysk edition, den ökning i kostnaderna, som sistnämnda edition skulle medföra, beräknats till 28,000 kronor, fördelade med 3,000 kronor på redaktionskostnaderna, 3,000 kronor på kostnaderna för översättning till tyska språket och 22,000 kronor på kostnaderna för tryckning, häftning och klichéer. I anslutning här- till framhöll departementschefen, att en angående denna kostnadsberäkning verkställd granskning icke givit anledning till annan anmärkning än att översättningsarvodet, som var satt till samma belopp, som i Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1912 års riksdag beräknats för reviderin-

gen av den redan befintliga engelska översättningen, med hänsyn härtill måste anses vara för låg, samt att för den tyska editionen borde i runt tal beräknas 30,000 kronor. Då i sistnämnda proposition beräknats, att ett anslag å 40,000 kronor skulle behöva anvisas på 1914 års riksstat, under förutsättning att allenast en svensk och en engelsk edition skulle utgivas, skulle sålunda tillkomsten av den tyska editionen föranleda, att anslaget borde utgå med 70,000 kronor.

I enlighet med departementschefens hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för utgivande av ifrågavarande handbok å extra stat för år 1914 bevilja ett anslag å 70,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1913 av nämnda anslag disponera 10,000 kronor.

Kungl. Maj:ts berörda framställning blev av riksdagen bifallen.

Arbetet på handboken bedrevs till en början samtidigt på de svenska och tyska editionerna. Sedermera befanns det lämpligt, att arbetet inriktades därpå, att en fullständig tysk edition skulle kunna utgivas i början av år 1914. Redan då förelåg emellertid större delen av den svenska editionen i reviderad form.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift av den 13 september 1913 gjorde bestyrelsen för Sveriges deltagande i den internationella utställningen i San Francisco år 1915 framställning att senast den 1 november 1914 kostnadsfritt erhålla 2,000 exemplar av den omarbetade engelska editionen av handboken för utdelning till funktionärer vid utställningen, myndigheter och korporationer i Förenta staterna med flera, för vilka handboken kunde bli av stor betydelse såsom komplettering till den svenska utställningen, som, även om den i vissa avseenden kunde bli representativ, dock endast kunde giva en fragmentarisk bild av vårt lands andliga och materiella odling.

Framställning om vissa exemplar av handboken för utställningen i San Francisco.

Häröver avgav redaktören för handboken den 26 september 1913 infortrat utlåtande och överlämnade samtidigt en samma dag dagtecknad promemoria angående vissa spörsmål rörande handboken i dess helhet.

Redaktörens promemoria den 26 september 1913.

I denna promemoria framhöll redaktören i anslutning till redan tidigare lämnade uppgifter, att kostnaderna för handboken syntes komma att överstiga de belopp, som vid anslagens bestämmande beräknats. Huvudsakliga anledningen därtill vore att söka i den omständigheten, att en särdeles genomgående omarbetning av den äldre upplagan måst verkställas. För mötande av dessa ökade kostnader hade redaktören fört underhandlingar med aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner angående övertagande av ett visst antal exemplar av handboken för försäljning. Enligt förlagserbjudande den 24 oktober 1912 med därtill

den 23 augusti 1913 gjort tillägg erbjöd sig bolaget att övertaga 2,300 exemplar av den svenska editionen, 400 exemplar av den tyska editionen och 200 exemplar av den engelska editionen mot en lösen utgörande 55 procent av det boklädspris, 15 kronor, som enligt bolagets mening borde åsättas handboken, eller med 8 kronor 25 öre per exemplar. Den sammanlagda lösesumman skulle sålunda uppgå till 23,925 kronor. Såsom villkor för dessa erbjudanden hade bolaget, bland annat, förbehållit sig rätt till ensamförsäljning av handboken i viss utsträckning. Då i Kungl. Maj:ts till 1912 års riksdag gjorda framställning i ämnet inkomsten av försålda exemplar av handboken beräknats allenast till omkring 12,000 kronor, skulle sålunda ett antagande av berörda förlagserbjudanden tillföra redaktionen en förut oberäknad vinst av i runt tal 12,000 kronor.

Redaktören ansåg sig emellertid icke på arbetets dåvarande ståndpunkt utan först i slutet av år 1914, sedan ytterligare erfarenhet vunnits, kunna avgöra, huruvida de medel, som sålunda ställts i utsikt, vore tillräckliga för att täcka de nyssberörda ökade kostnaderna för handboken. Redaktören höll dock för sannolikt, att desamma icke vore tillfyllest.

Beträffande storleken av de tre editionernas upplagor framhöll redaktören, att denna vore beroende dels av det antal exemplar, som av aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner övertoges, och dels av den omfattning, vari gratisutdelning genom statens försorg kunde anses böra äga rum. Redaktören erinrade därvid till en början därom, att vid anslagens bestämmande beräknats en upplaga av 3,000 exemplar för var och en av de tre editionerna, samt lämnade följande förslagsberäkning å den storlek av upplagorna, som i anledning av sedermera inträffade omständigheter syntes redaktören böra bestämmas.

Tyska editionen.

Finansdepartementet (för utdelning till medlemmar av det kungl. huset, departementschefen m. fl.)	25 ex.
Utrikesdepartementet (för utdelning till beskickningar, konsulat, utländska myndigheter m. m.)	1,550 »
Statistiska centralbyrån (för det internationella utbytet m. m.)	150 »
Styrelsen för Baltiska utställningen (för utdelning till funktionärer och besökande vid utställningen)	1,200 »
Redaktionen (för utdelning till vissa medarbetare)	75 »
Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner (för försäljning till allmänheten)	400 »
Summa	3,400 ex.

Beträffande de för Baltiska utställningen avsedda exemplaren framhöll redaktören, att utställningsstyrelsen anhöllit att få tillgång till 1,200 exemplar för utdelning vid utställningen, men att, därest upplagan skulle begränsas till 3,000 exemplar, svårligen mer än 800 exemplar kunde för nämnda ändamål beräknas. Upplagan skulle emellertid kunna ökas till 3,400 exemplar, därvid likväl borde förutsättas att utställningsstyrelsen tillförbunde sig att, om så befunes nödigt, ersätta statsverket självkostnaden för 400 exemplar efter 3 kronor 65 öre för exemplar med 1,460 kronor.

Svenska editionen.

Finansdepartementet (för utdelning till medlemmar av det kungl. huset, departementschefen m. fl.)	25 ex.
Utrikesdepartementet (för utdelning till vissa beskickningar och konsulat samt vetenskapliga institutioner)	200 »
Statistiska centralbyrån (för utdelning till riksdagens ledamöter samt till myndigheter och korporationer inom landet m. m.)	835 »
Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk (för utdelning till vissa skolbibliotek)	175 »
Ecklesiastikdepartementets folkundervisningsbyrå (för utdelning till vissa folkhögskolor m. m.)	120 »
Folkbiblioteksväsendet (för utdelning till vissa folkbibliotek)	320 »
Redaktionen (för utdelning till vissa medarbetare)	225 »
Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner (för försäljning till allmänheten)	2,300 »
Summa 4,200 ex.	

Enligt redaktörens plan för disponerandet av den svenska editionen skulle sålunda upplagan behöva ökas med 1,200 exemplar. Kostnaden härför, vilken huvudsakligen skulle avse papper och häftning, beräknades av redaktören efter omkring 3 kronor 65 öre för exemplar till i runt tal 4,500 kronor.

Engelska editionen.

Finansdepartementet (för utdelning till medlemmar av det kungl. huset, departementschefen m. fl.)	25 ex.
Utrikesdepartementet (för utdelning till utländska myndigheter och korporationer m. m.)	2,550 »
Statistiska centralbyrån (för det internationella utbytet m. m.)	150 »
Bestyrelsen för Sveriges deltagande i San Franciscoutställningen (för utdelning till funktionärer och besökande vid utställningen m. fl.)	2,000 »
Redaktionen (för utdelning till vissa medarbetare)	75 »
Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner (för försäljning till allmänheten)	200 »
Summa 5,000 ex.	

I fråga om förutnämnda, av bestyrelsen för Sveriges deltagande i utställningen i San Francisco gjorda framställning framhöll redaktören i detta sammanhang, att den engelska editionen knappt kunde beräknas föreligga färdig förrän i början av år 1915.

Under alla omständigheter komme önskemålet att till nämnda tidpunkt kunna utgeva den engelska editionen att medföra en omläggning av arbetets plan så till vida som den svenska editionen, på vilken tryckeriarbetet bedrivits samtidigt med den tyska, måste anstå till efter den engelska. Härigenom förorsakades en del ökade kostnader, beroende därpå, att den svenska texten måste moderniseras i korrektur med nya siffror och uppgifter tvenne gånger, vilka kostnader av redaktören beräknades till omkring 3,500 kronor.

Enär utställningsbestyrelsens framställning icke skulle till någon del kunna tillmötesgå, om upplagan skulle, såsom förutsatt varit, begränsas till 3,000 exemplar, borde enligt redaktörens mening upplagan ökas till 5,000 exemplar. Den ökade kostnaden härför beräknades av redaktören till omkring 7,500 kronor. Den av utställningsbestyrelsen gjorda framställningen skulle sålunda föranleda en sammanlagd kostnadsökning av 11,000 kronor.

Därest den av redaktören sålunda föreslagna planen för disponerandet av handbokens tre editioner skulle följas, skulle alltså ett belopp av omkring 17,000 kronor (1,460 + 4,500 + 11,000) erfordras utöver de redan för handbokens utgivande beviljade medlen.

*Kungl. Maj:ts
beslut den 24
oktober 1913.*

Genom beslut den 24 oktober 1913 fann Kungl. Maj:t, som förklarade sig vilja framdeles på förnyad framställning av redaktören för handboken fatta beslut angående ersättning för 400 exemplar av den tyska upplagan, avsedda för Baltiska utställningen, samt angående storleken av den svenska upplagan och utdelningsplan för densamma, gott bemyndiga handbokens redaktör att med firman P. A. Norstedt & Söner träffa avtal om firmans övertagande av visst antal exemplar av handboken på grundval av firmans förlagserbjudanden av den 24 oktober 1912 och den 23 augusti 1913 samt förordna, att handboken skulle, på sätt redaktören föreslagit, uppdelas och utgivas i två delar med fristående paginering och att de skilda editionerna skulle utgivas i sådan ordning, att först skulle utgivas den tyska editionen, därpå den engelska och sist den svenska, ävensom att de tyska och engelska editionerna skulle utgå i, den förra editionen 3,400 exemplar och den senare editionen 5,000 exemplar. Tillika medgav Kungl. Maj:t, att till bestyrelsens för Sveriges deltagande i internationella utställningen i San Francisco år 1915 förfogande finge kostnadsfritt ställas högst 2,000 exemplar av den engelska editionen av handboken att i samband med utställningen utdelas i enlighet med grunder, som skulle fastställas av chefen för finansdepartementet, samt fastställde utdelningsplan för återstoden av den engelska editionen samt för den tyska editionen i huvudsaklig överensstämmelse med vad av redaktören i ovanberörda promemoria föreslagits.

*Kungl. Maj:ts
beslut angående
de för
Baltiska utställningen
avsedda
exemplaren.*

Enligt den av Kungl. Maj:t fastställda utdelningsplanen för handboken skulle sålunda styrelsen för Baltiska utställningen erhålla 1,200 exemplar av handbokens tyska edition, därvid emellertid, såsom nyss nämnts, frågan om ersättning för 400 av nämnda antal exemplar till vidare lämnades öppen av Kungl. Maj:t.

Med en till chefen för finansdepartementet ställd skrift av den 21 november 1913 överlämnade handbokens redaktör ett honom tillhanda-kommet meddelande från styrelsen för Baltiska utställningens i Malmö

förvaltningsutskott, däri nämnda utskott förklarade sig tillförbinda utställningen att i förekommande fall ersätta statsverket självkostnaden för ovannämnda 400 exemplar av handboken.

Genom beslut den 28 november 1913 förklarade Kungl. Maj:t i anledning därav, bland annat, att 800 exemplar av de till utställningsstyrelsens förfogande ställda exemplaren av den tyska editionen av handboken skulle styrelsen kostnadsfritt tillhandahållas samt att kostnaden för återstående 400 exemplar av samma edition skulle av styrelsen ersättas statsverket med 3 kronor 65 öre för exemplar.

Sedan den tyska editionen i maj månad 1914 lämnat trycket, blevo Kungl. Maj:ts sålunda lämnade föreskrifter verkställda.

Efter det styrelsen för Baltiska utställningen emellertid sedermera hos Kungl. Maj:t anmält, att utdelning av handboken å utställningen till följd av under utställningstiden inträffade förhållanden icke kunnat äga rum i avsedd utsträckning samt förty anhängit om medgivande att mot återställande av 800 exemplar av handbokens tyska edition återbekomma det till handbokens redaktör för statsverkets räkning för 400 exemplar inlevererade ersättningsbeloppet eller 1,460 kronor, samt redaktionen i avgivet yttrande tillstyrkt denna framställning, bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 30 oktober 1914 redaktören att mot återbekommande av 800 exemplar av handbokens tyska edition till styrelsen återbetala nämnda belopp. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att de sålunda återställda exemplaren skulle så disponeras, att redaktionen av handboken skulle bekomma 250 exemplar för utdelning till medarbetare m. fl., statistiska centralbyrån 300 exemplar för utdelning till ämbetsverk och bibliotek m. fl. ävensom till riksdagen och dess verk samt utrikesdepartementet 250 exemplar för utsträckt utdelning och till förvaring för framtida behov.

I en till mig ingiven promemoria av den 10 november 1914 har nu redaktören för handboken lämnat en synnerligen tydlig redogörelse angående erforderliga ytterligare anslag m. m. för handbokens fortsatta utgivande; och kommer redaktören därvid till det resultat, att för ändamålet skulle krävas omkring 80,000 kronor utöver förut beviljade 90,000 kronor. Jag tillåter mig att mera i korthet angiva innehållet av berörda promemoria i delar, som äro av intresse för anslagsfrågans bedömande.

*Redaktörens
promemoria
den 10 no-
vember 1914.*

Redaktören har till en början framhållit, att en betydlig förlängning av den ursprungligen avsedda redaktionstiden måste motses, enär de olika upplagorna komme att utgivas i annan ordning än som tidigare planerats samt, såsom tidigare antytts, omarbetning och utvidgning av de äldre editionerna måst vidtagas i större

utsträckning än ursprungligen beräknats. Därtill hade kommit de under år 1914 inträffade politiska och ekonomiska förhållandena, vilka föranlett att medarbetare, översättare och intresserade anstalters personal tagits i anspråk för andra ändamål. Dessa förhållanden, som rubbade organisationen av hela arbetet, måste ovillkorligen medföra, utom ökade svårigheter i allmänhet för redaktören, även en större tidsutdräkt. Oavsett eventuella nya komplikationer ansåge redaktören därför att redaktionstiden borde beräknas till sammanlagt fyra år.

Redaktören angiver därefter vad han anser vara orsakerna till arbetets fördyrande och de anslagna medlens otillräcklighet. Han sammanfattar sin mening sålunda:

»De grundfel, som lågo i den ursprungliga kalkylen voro förnämligast tre.

1) Det icke tillräckliga beaktandet, att den nya upplagan på grund av utvecklingen sedan början av 1900-talet måste kräva *en mera djupgående omarbetning* av den äldre upplagan samt *nya artiklar* till undvikande av luckor.

2) Nödvändigheten av att *revidera* varje successiv edition av den nya upplagan genom införande av färskta siffror, data och tillägg samt kontrollering av det nya, varigenom varje edition i verkligheten blir en *ny upplaga*.

3) Det ursprungliga kostnadsförslagets byggande på att *ett statens ämbetsverk* (Statistiska centralbyrån) med dess resurser i tjänstemän, biträden, materialier m. m. skulle utföra arbetet, varigenom, åtminstone skenbart, billigare kostnader kunde ernås. Omläggningen av planen, så att en *enskild person* erhöll uppdraget, har icke tillräckligt beaktats vid beräkningarna.»

Redaktören upptager var och en av dessa tre punkter till närmare behandling.

Beträffande den mera djupgående omarbetningen ville redaktören erinra där- om, att de flesta av de anmodade författarna förklarade sig endast vilja åtaga sig de av honom lämnade omarbetningsuppdragen på det villkor, att de finge fullständigt omskriva de äldre artiklarna. Enbart en revidering vore i en del fall på grund av utvecklingen omöjlig och i en del fall mera tidsödande än en nyskrivning.

Den genomgripande revideringen, som emellertid redaktören sökt i möjligaste mån begränsa, samt den i propositionen till 1912 års riksdag blott antydda nödvändigheten av nyskrivning av artiklar i större utsträckning, hänförande sig till helt nya förhållanden, särskilt på det sociala gebitet, hade vållat en betydande omfångsökning, vilket jämte det därmed sammanhängande kravet på nya illustrationer hade medfört, att den tyska editionen fått en omfattning av 1,694 sidor mot den äldre engelska editionens 1,154 sidor.

Efter framhållande att redaktören med tillhjälp av åtskilliga specialister vore sysselsatt med försök att koncentrera den blivande engelska editionen, uttalar redaktören, att han emellertid ansåge, att den nu planerade koncentreringen icke kunde bli vidare avsevärd, enär ett utsovrande av vissa detaljer — förnämligast tekniska — icke i allmänhet utan vidare kunde ske genom en enkel uteslutning, utan föranledde ett sönderbrytande av hela artikeln, som fått en viss av författaren given läggning.

I fråga om behovet att verkställa »nyrevidering» av varje edition, så att därigenom komme att uppstå en ny upplaga, anför redaktören följande:

»Detta förfarande, som vid särskild föredragning i statsrådsberedningen hösten 1913 av mig pointerades och även vann godkännande, sammanhänger med den

praktiska omöjligheten, att utgiva ett illustrerat verk med här ifrågavarande omfattning, noggrannhet och utstyrsel i mer än en edition per år eller något längre tid. — — — Jag har även beräknat 1 $\frac{1}{2}$ år per edition.

En ren språklig transkription av en och samma grundstomme skulle exempelvis medföra, att den sannolikt år 1916 utkommande svenska editionen skulle få röra sig med siffror och data, i vissa gynnsamma fall för år 1912 men i regel för år 1911 och i en mängd fall för år 1910, d. v. s. 4 à 6 år gamla uppgifter. Det var denna motivering, som medförde det ovannämnda godkännandet i statsrådsberedningen, trots de ökade kostnader, som angåvos skola tillkomma på grund av ökade författarehonorar, komplettering och kontroll av uppgifter. Nyttillkomna förhållanden kräva nämligen behandling; detta tager sig bland annat uttryck däri, att den Sundbärgska franska editionen hade ett omfång av 998 sidor, den svenska 1,038 sidor och den engelska 1,154 sidor, motsvarande en ökning från den första till den tredje editionen (4 års mellantid) av cirka 15 $\frac{1}{2}$ procent. På de sexton år, 1900—1916, som komma att förflyta sedan den Sundbärgska första editionen utkom, måste, teoretiskt, omfångsökningen bliva proportionellt kanske större på grund av den särdeles livliga utvecklingen under här ifrågavarande tid. Genom uteslutningar, koncentreringsringar och minskat bildmaterial m. fl. åtgärder skall redaktören givetvis söka åvägbringa en begränsning, vilken dock är svår att göra väsentlig, såsom förut anförts.

Ett närmare utförande av detta moment torde knappt vara av nöden. Varje edition måste praktiskt taget bliva en ny upplaga, nu såväl som vid de Sundbärgska editionerna, och diverse utvidgningar på grund av framställda nog så väl motiverade anledningar måste förutses i varje ny edition.»

Beträffande den fördyrande faktorn, som skulle bestå däri, att uppdraget överlämnats till en särskild redaktör i stället för till ett ämbetsverk, vill redaktören göra gällande, att den tagit sig bland annat uttryck däri, att i det definitiva kostnadsförslaget icke återfunnes sådana utgiftsposter som exempelvis inventarier, böcker, skrivmaterialier, vaktmästarebiträde, postkostnader, telefonkostnader, frakter, annonser m. m., vilka inalles syntes komma att uppgå till åtskilliga tusen kronor. Att hithörande utgifter icke stigit till mera avsevärt belopp hänförde sig, meddelar redaktören, till det förhållande, att handböcker, åtskilliga telefoner och diverse maskinella anordningar stått till hans förfogande utan ersättning.

Härefter fortsätter redaktören:

»Jag sammanfattar nu vilka konsekvenser allt detta medför för slutförandet av de tre editionerna i huvudsak enligt den hittills följda planen, d. v. s. en rätt djupgående revidering och komplettering av den äldre upplagan, dock med bibehållande av densammas uppställning och anordning i stort sett; tre var för sig nyreviderade editioner, en tysk i 3,400 ex., en engelsk i 5,000 ex., en svensk i 4,200 ex. (den sista siffran ej ännu definitivt fastställd), varje edition i 2 delar, allt under reservation för hinder och komplikationer av force-majeure-natur.

Redaktions-tid. Denna måste på grund av ovanstående antagligen utsträckas från beräknade 2 till 4 år.

Redaktionskostnad. Redaktörsarvodet, efter den gamla beräkningsgrunden 500 kronor i månaden, uppgår då till 24,000 kronor. Då det ursprungliga förslaget

icke förutsätter någon *sekreterare* åt redaktören, har jag av egna medel hittills ersatt de tjänster, jag behövt påkalla av en redaktionssekreterare.»

I 1912 års proposition anslogos 2,000 kronor för biträde av *sakkunnige och specialister*. Hittills hade härav utbetalts 1,618.60 kronor. Med hänsyn därtill, att varje edition behöfde granskas och kompletteras, ansåge redaktören anslaget icke böra sättas lägre än 3,000 kronor.

Om posten *räkne- och korrekturbiträde* anför redaktören:

»Det ursprungliga förslaget upptog härför 4,000 kronor för samtliga editioner. Enligt den avlöningsnorm, som tillämpas exempelvis i Stockholms stads statistiska kontor, betalas såsom begynnelselö, således *lägst*, åt ett kvalificerat kvinnligt biträde 150 kronor i månaden (med ålderstillägg 200 kronor i månaden). Anslaget räcker sålunda till permanent anställande under 2 år av *ett* sådant ($2 \times 12 \times 150 = 3,600$), varjämte 400 kronor blir över till extra hjälp eller överarbete under ett par månader. Detta är, som jag ovan antytt, hela den kanslihjälp, som förslaget medger redaktören för utgivandet av tre omfångsrika editioner, varav två på främmande språk. Det ligger i sakens natur att en sådan anordning icke är tillfredsställande för vinnande av den noggrannhet och den skyndsamhet, som här satts som ett mål. Även om redaktören på sig överför en del arbete av art, som väl kunde utföras av biträden, förloras härigenom dyrbar tid. Erfarenheten har visat, att kontrolleringen av varje edition mot manuskript samt tillseende av korrekturrättelsers vederbörliga införande är särdeles krävande. Härtill kommer att en grundlig kontroll av författarnas tabeller och sifferuppgifter i allmänhet visat sig i hög grad påkallad, varjämte i en del fall omräkning av de äldre Sundbärgska tabellerna visat sig vara av nöden. Då givetvis *varje* lämnad uppgift icke kan underkastas kontroll, föreligger emellertid här en felkälla, som icke kan fullständigt elimineras. Den verkställda kontrollen har dock redan avlägsnat några tusental felaktigheter. Då nu emellertid ett väsentligt arbete redan, icke minst genom offervillighet hos åtskilliga medarbetare och relativt anspråkslös ersättning till vissa biträden, blivit undångjort (för en kostnad av 3,732.80 kronor), torde man kunna förutsätta, att inalles 8,500 kronor skola visa sig erforderliga, motsvarande *ett* fast anställt biträde under 4 år (7,200 kronor) samt dessutom 1,300 kronor för extra hjälp vid forcering vissa tider.»

I fråga om posten *författarearvoden* yttrar redaktören:

»Författarearvoden upptogos ursprungligen till 5,000 kronor, ett belopp, som icke tillnärmelsevis motsvarar någon ersättning för författarnas arbete. Boken innehåller nu — om den finare stilen omräknas till den normala större — cirka 1,500 trycksidor ren text, varav en stor del är fullständigt omskriven eller nyskriven. Det motsvarar ungefär 3.25 kronor per trycksida vanlig textstil eller 52 kronor arket. Vid den äldre upplagan betalades för nyskrivning 112 kronor arket (om avseende därvid gjordes för olika stilsorter är mig icke bekant), ett i och för sig ohållbart arvode för här krävt precisionsarbete. Jag har hittills kunnat hålla nere författarearvodena till 5,507.50 kronor, vilket endast kunnat ske därigenom, att ett stort antal av författarna *dels* utan ersättning, *dels* mot ersättning endast av egna utgifter för biträdeshjälp o. d., *dels* mot löfte om ett gratisexemplar av boken, utfört sitt maktpåliggande arbete. En del författare ha även meddelat, att

arvodena icke ens motsvarade deras egna utgifter, men låtit därvid bero. Det är givet, att icke alla låtit sig utan vidare härmed nöja, utan påfordrat en ersättning, som redaktören — tyvärr — måst förklara sig förhindrad utbetala. De obehag, som härigenom uppstå, torde vid revisionen av de engelska och svenska editionerna icke förfela att med en viss styrka ge sig tillkänna. Erfarenheter härutinnan saknas redan givetvis icke i form av bristande tillmötesgående eller oförtydligt minskat intresse. En konsekvens har naturligen varit, att många författare, som på grund av sina fackkunskaper varit för redaktören särdeles eftersträfvade, ställt sig ovilliga att medarbeta. För revisionen av de bägge återstående engelska och svenska editionerna måste emellertid, huvudsakligast för författarnas självkostnader, vissa ersättningar nödvändigtvis utbetalas, vilka, under förutsättning av i *stort sett* samma oförmåga som hittills från författarnas sida, icke torde kunna sättas lägre än 2,500 kronor per edition. En beräkning vad författarna verkligen borde skäligen ersättas med är under sådana förhållanden icke nödvändig att göra. Den skulle, såsom lätt inses, sluta på betydande belopp, minst ett par tiotal tusen. Inalles sålunda nu under dessa förutsättningar 10,000 kronor för författarearvoden. Denna siffra är dock, vilket jag önskar understryka, given under den reservation, som betingas av ett fortfarande tillmötesgående från författarnas sida.»

Rörande utgiftsposten *översättningsarvoden*, som i det ursprungliga kostnadsförslaget beräknades till 8,000 kronor, lämnar redaktören en omfattande redogörelse för de faktorer, som öva inflytande på denna kostnad. Jag torde här endast behöva återgiva följande.

Trots det att redaktören för underlättandet av översättningsarbetet anställt särskilda språkrektörer, mötte det mycket stora vanskligheter, särskilt vad beträffade den engelska editionen, att erhålla tillfredsställande översättningar. Kostnaderna hade till följd härav blivit betydligt högre, än som avsetts. Översättningen av den tyska editionen krävde en utgift av 7,000 kronor; och kostnaden för den engelska översättningen beräknade redaktören icke komma att understiga 8,000 kronor. Till jämförelse meddelar redaktören, att översättningskostnaden, per sida räknad, utgjort för 1900 års franska edition 4.01 kronor, för 1904 års engelska edition 6.72 kronor och för 1914 års tyska edition 4.13 kronor. Med den av redaktören beräknade översättningskostnaden för den nu under arbete varande engelska editionen skulle sidpriset bli lägre än för 1904 års edition. Redaktören påpekar i detta sammanhang, att översättningskostnaderna för den engelska editionen skulle, om anbud från vissa s. k. översättningsbyråer lades till grund för beräkningen, växla, beroende på byråarnas kompetens, mellan 13,000 kronor och 30,000 kronor.

Utgiftsposten *fotografier, kartor och diagram*, som ursprungligen upptogs till 1,000 kronor, upplyser redaktören redan hava gått till 1,306 kronor 45 öre, och beräknar redaktören för ändamålet ytterligare omkring 300 kronor, således inalles cirka 1,600 kronor.

Vad angår *tryckningskostnaderna* gör redaktören följande uttalande:

»Det ursprungliga förslaget upptog 72,000 kronor, varav 6,500 kronor för klichékostnader, således för rena tryckningskostnader 65,500 kronor eller i genomsnitt 22,000 kronor per edition, något högre för de utländska editionerna, något lägre för den svenska. Grundfelet i denna beräkning är givetvis i första hand att

hänföra till fiktionen att omfånget skulle kunna hållas vid den äldre upplagans. Då omfånget nu är bortåt 50 procent större torde en ökning av cirka 11,000 kronor per edition böra förutses, icke minst med hänsyn till de talrika korrekturrättelser, som visat sig vara behövliga, bland annat därigenom att de bågge utländska editionerna utgivits före den svenska, varigenom ett fullt fixerat svenskt textunderlag saknats. Härtill komma de ökade kostnader, som jag i P. M. den 26 september 1913 beräknade på grund av skjutandet av den engelska editionen framför den då redan i huvudsak i korrektur föreliggande svenska editionen, som därigenom måste underkastas mycket väsentliga korrekturändringar och kompletteringar. Beloppet torde icke böra sättas lägre än 3,500 kronor. Till sist tillkommer för ökning av upplagorna utöver ursprungligen beräknade 3,000 exemplar vissa kostnader, som nu, sedan bokens omfång m. m. är känt, kunna enligt uppgifter från tryckeriet definitivt beräknas sålunda: För ökningen av den engelska editionen med 2,000 exemplar cirka 10,000 kronor, för ökningen av den svenska editionen med 1,200 exemplar cirka 6,000 kronor.

Inalles böra sålunda beräknas för tryckning av samtliga editioner runt 119,000 kronor. Härifrån avgå dock genom de gynnsammare förlagserbjudanden jag lyckats avtala med firman P. A. Norstedt & Söner runt 24,000 kronor. Statens nettokostnad för tryckning blir sålunda 95,000 kronor.»

I fråga om *klichékostnaderna*, i det ursprungliga kostnadsförslaget upptagna till 6,500 kronor, anser redaktören, att man måste räkna med en kostnadsökning av omkring 1,500 kronor.

Av vad redaktören yttrat beträffande posten *diverse* torde följande få anföras:

»Det ursprungliga förslaget upptog 400 kronor. Jag har redan i det föregående påvisat, att kostnadsberäkningen, som från början uppgjordes med tanke på att ett statens ämbetsverk skulle utföra uppdraget, sedermera icke i tillräcklig grad retuscherades med hänsyn till uppdragets överlämnande till en enskild person. Härigenom hava en del extra kostnader uppstått, delvis av mera formell natur, då utbetalningarna ske till annan statsmyndighet. Jag lämnar här nedan en uppställning *dels* visande vad som till och med den 31 oktober 1914 utgivits (en del räkningar hava ännu ej inkommit och äro således ej alla hittills varande kostnader betalda), *dels* vad som för arbetets avslutande sannolikt bör beräknas.

	Hittills utgivet, kr.	Beräknat till arbetets slut, kr.
Inventarier	544.14	800.00
Böcker m. m.	264.20	400.00
Skrivmaterialier m. m.	476.40	900.00
Postkostnader	307.34	900.00
Telefonkostnader m. m.	141.45	300.00
Småtryck, cirkulär m. m.	427.00	700.00
Frakter	467.30	600.00
Annonser	98.62	150.00
Bindning	319.00	1,000.00
Vaktmästarebiträde	368.00	800.00
Summa kronor	3,413.45	6,550.00

Härtill torde dessutom, som en mariginal för avrundning, bibehållas det gamla diverse anslaget å 400 kronor.»

Härefter anför redaktören följande:

»Då de i det föregående beräknade kostnaderna, som ock väntat var, väsentligt överskrida de ursprungligt beräknade, har jag ansett mig böra beräkna konsekvenserna av arbetets inhiberande eller uppskjutande i fortsättningen helt eller delvis.

Jag anser mig icke med hänsyn till de givna förhållandena böra ifrågasätta, att den engelska editionen, som redan med betydande extra kostnader skjutits före den svenska editionen med hänsyn till San Francisco-utställningen, skulle inställas. Enligt bilagda skrivelse (bil. 4) från utställningens svenske generalkommissarie, med vilken jag dryftat frågan, synes man sätta ett mycket stort värde på den gåva av 2,000 exemplar, som Kungl. Maj:t en gång beslutit skola till den svenska utställningsstyrelsen överlämnas. Arbetet på denna edition pågår ju ända sedan hösten 1913 och mer än ett års arbete och därmed förbundna kostnader skulle därigenom förspillas. Av den engelska editionen torde man, att döma av generalkommissariens skrivelse, kunna vänta sig mycket gagn.

Aterstår så den svenska editionen. Även på denna är, såsom nämnts, ett betydande arbete nedlagt, i det att densamma föreligger uppsatt i s. k. förräds-korrektur, om ock ej slutgiltigt. Det har, såsom nämnts, blivit liggande med hänsyn till framskjutande av den engelska editionen; slutförandet, innefattande revidering, komplettering, ombrytning och slutgranskning, torde emellertid bliva ett nog så omfattande arbete. Det vore givetvis i hög grad önskligt, att en svensk edition komme ut med hänsyn till denna editions avsedda användning: utdelning till riksdagen och dess verk, ämbetsverk och därmed jämförliga offentliga institutioner och korporationer, beskickningar, konsulat, vetenskapliga institutioner, skol- och folkbibliotek, utlovade friexemplar till medarbetare samt till försäljning (enligt kontrakt med förlagsfirman närmare 19,000 kronor, den förnämsta inkomstkällan). Jag har emellertid under alla förhållanden ansett mig böra beräkna, vad ett inställande av denna edition skulle medföra för besparing. Denna kan på grund av ovanstående tydligen ej bliva så avsevärd bl. a. även därför, att den svenska editionen givetvis är den ur redaktions- och andra hänseenden nu relativt lättast åstadkomna.

Bruttobesparingen kan nu beräknas till cirka 52,000 kronor. Härifrån avgår emellertid dels den kontrakterade inkomsten för försäljning runt 19,000 kronor, dels hittills varande kostnader för den nu stående uppsättningen, enligt uppgift från tryckeriet cirka 8,000 kronor eller inalles 27,000 kronor. Nettobesparingen blir sålunda 25,000 kronor, om den svenska editionen inställes. Det vill synas, som om denna vinst vore skäligen ringa i förhållande till förlusten av en svensk fullständig edition i 4,200 exemplar.

Det skenbart enklaste korrektivet mot anslagens överskridande, arbetets fullständiga inställande eller uppskjutande, skulle — tyvärr — kanske bliva det dyrbaraste sättet, när det på grund av arbetets nödvändiga bedrivande på samtliga tre editioner samtidigt (i enlighet med godkänd arbetsplan) medfört, att, såsom ovan sagts, den svenska editionen redan föreligger fullständigt i s. k. förräds-korrektur uppsatt (dock ej reviderad, kompletterad och slutgranskad) och den engelska till väsentlig del, den sistnämnda även i viss utsträckning reviderad, kompletterad och granskad. Det här nedlagda arbetet jämte kostnad skulle vid inställande *helt*, vid uppskjutande *delvis* förspillas (genom nödvändigheten av förnyad revision).

Sammanfattning av totalkostnaderna. På grund av ovanstående detaljerade kostnadsberäkningar kan, under de givna förutsättningarna, följande kostnad för hela arbetet beräknas:

Utgifter.

Redaktionskostnader:		
Redaktörsarvode (brutto, inklusive vissa kostnader för sekreterarehjälp)	24,000	
Sakkunnige, specialister	3,000	
Räkne- och korrekturbiträde	8,500	35,500
Författarearvoden		10,000
Översättningsarvoden för:		
Tyska editionen	7,000	
Engelska editionen	8,000	15,000
Fotografier, kartor och diagram		1,600
Tryckningskostnader		119,000
Klichéer		8,000
Diverse i det ursprungliga kostnadsförslaget ej upptagna utgifter:		
Inventarier	800	
Böcker för referens och klippning	400	
Skrivmaterialier m. m.	900	
Postkostnader	900	
Telefonkostnader m. m.	300	
Småtryck (cirkulär m. m.)	700	
Bindning	1,000	
Frakter	600	
Annonser	150	
Vaktmästarebiträde	800	6,550
Diverse		400
Summa utgifter, kronor		196,050

Inkomster.

Av A.-B. P. A. Norstedt (runt)	24,000	
Av Baltiska utställningens styrelse (restitution begärd)	1,460	25,460
Summa nettoutgifter, kronor		170,590

Anmärkning. För den händelse Kungl. Maj:t beviljar Baltiska utställningens styrelse restitution å erlagda 1,460 kronor, ökas nettokostnaden med detta belopp.

Om arbetet på den svenska editionen nu inställes uppstår en nettobesparing på cirka 25,000 kronor. (Bruttobesparing cirka 52,000 kronor.) Totala nettokostnaden (således efter gäldande av för den svenska editionen redan verkställda men icke betalade arbeten och med avdrag av för denna edition beräknade inkomster, inalles 27,000 kronor) blir sålunda runt cirka 145,000 kronor.

Kostnadsberäkningen hänför sig i sin helhet till den i huvudsak hittills följda

planen d. v. s. en rätt djupgående revidering och komplettering, under en redaktionstid av omkring 4 år av den äldre upplagan dock med bibehållande av den-
sammas uppställning och anordning i stort sett; tre var för sig nyreviderade edi-
tioner, en tysk i 3,400 exemplar, en engelsk i 5,000 exemplar, en svensk i 4,200
exemplar; varje edition i 2 delar; allt under reservation för hinder och komplika-
tioner, över vilka redaktören icke kan råda.»

Slutligen torde få återgivas följande av redaktören lämnade

»Sammandrag

över utgifter och inkomster för redaktionen av Sveriges land och folk under tiden den
6/10 1912—31/10 1914 (2 år 26 dagar).

Utgifter.

Redaktionskostnader:

Redaktörsarvode (brutto, inklusive vissa kostnader för sekre- terarehjälp)	12,419.35	
Sakkunnige, specialister	1,618.60	
Räkne- och korrekturbiträde	3,732.80	17,770.75

Författarearvoden		5,507.50
-------------------------	--	----------

Översättningsarvoden för:

Tyska editionen	7,028.99	
Engelska editionen	2,565.00	9,593.99

Fotografier, kartor och diagram		1,306.45
---------------------------------------	--	----------

Tryckningskostnader för tyska editionen		33,963.38
---	--	-----------

Klichéer		6,481.45
----------------	--	----------

Diverse ursprungligen ej förutsedda utgifter:

Inventarier	544.14	
Böcker för referens och klippning	264.20	
Skrivmaterialier m. m.	476.40	
Postkostnader	307.34	
Telefonkostnader m. m.	141.45	
Småtryck (cirkulär m. m.)	427.00	
Bindning	319.00	
Frakter	467.30	
Annonser	98.62	
Vaktmästarebiträde	368.00	3,413.45

Summa utgifter, kronor	78,036.97
------------------------	-----------

Inkomster.

Av A.-B. P. A. Norstedt för 400 exemplar Schweden à 8.25	3,300.00	
Av Baltiska utställningens styrelse för 400 exemplar (enligt Kungl. Maj:ts beslut)	1,460.00	4,760.00

Summa nettoutgifter, kronor	73,276.97
-----------------------------	-----------

Anmärkning. Det torde böra påpekas, att fördelningen är approximativ, enär vissa arvoden uppgjorts i ett sammanhang, exempelvis för sakkunnigeskap, författande, diagram och kartritning, en vanligt förekommande kombination. Dessutom är att märka att en del räkningar ännu ej inkommit. Beträffande översättningsarvoden för den engelska editionen innehållas rätt avsevärda belopp, intill dess översättarna slutligt granskat sina respektive korrektur. Postkostnaderna avse ej tjänsteförsändelser (sedan april 1914), vilka tillsvidare bokföras och sedermera gäldas. Dessutom äro icke här upptagna de belopp som tryckeriet har till godo för redan verkställd uppsättning av såväl den svenska som engelska editionen, kostnader som skola betalas i sammanhang med reglerandet av tryckningskostnaderna i deras helhet för dessa editioner.»

*Uttalande av
de vid redak-
törens sida
stående sak-
kunniga.*

Vid ett den 7 december 1914 hållet sammanträde med de personer, som under oktober månad 1912 av min företrädare i ämbetet anmodats att såsom sakkunniga ställa sig till redaktörens förfogande, upptogs därefter till behandling av redaktören i förenämnda promemoria framlagda synpunkter angående handbokens utgivning och kostnaderna för densamma.

Därvid uttalades av dessa sakkunniga, bland annat, att de engelska och svenska editionerna av handboken borde utgivas i huvudsaklig överensstämmelse med den tyska editionen, endast med de smärre förändringar, som kunde betingas av den av redaktören påbörjade koncentreringsen. Ett uteslutande av hela avdelningar eller kapitel, t. ex., såsom ifrågasatts, avdelningarna litteratur, konst och vetenskap, ansågs icke böra ifrågakomma i den engelska och ännu mindre i den svenska editionen. En komplettering av handbokens engelska edition med en bibliografisk förteckning över viktigare arbeten om Sverige förnämligast på engelska, franska och tyska ansågs i hög grad förhöja handbokens värde.

Beträffande kostnaderna för handbokens utgivande biträdde de sakkunnige den av redaktören hävdade meningen, att den ursprungliga kostnadsberäkningen för samtliga editionerna uppenbarligen måste anses ohållbar och att för arbetets slutförande avsevärda belopp måste ytterligare erfordras. Med avseende på storleken av dessa belopp ansågo sig de sakkunniga icke kunna göra något bestämt uttalande.

Kommerskollegium och statistiska centralbyrån hava den 17 december 1914 avgivit gemensamt utlåtande i ämnet, och hava ämbetsverken därvid anfört följande:

*Kommers-
kollegium och
statistiska
centralbyrån.*

»Nettokostnaderna för alla de tre editioner, vari den nya upplagan av handboken enligt planen skulle utgivas, äro av handbokens redaktör beräknade till 170,590 kronor, varvid emellertid med styrka framhålls, att beräkningarna gälla endast under förutsättning, att samtliga medarbetare fullgöra sina åtagna prestationer på överenskomna villkor, samt med reservation för oförutsedda komplikationer över huvud. För den nya upplagan äro dock av riksdagen beviljade endast 90,000 kronor, vadan ytterligare minst 80,590 kronor skulle för ändamålet bliva erforderliga. Enligt vad ämbetsverken från redaktören under hand inhämtat skulle

emellertid en inbesparing av omkring 70,000 kronor kunna göras, om det pågående arbetet med de engelska och svenska editionerna nu inställes.

Att ett överskridande av det av riksdagen anvisade anslaget skulle bli nödvändigt, synes hava varit förutsatt såväl av Eders Kungl. Maj:t som riksdagen, men det lider väl icke något tvivel, att man härvid räknat allenast med ett relativt ringa belopp och i varje fall vida mindre än det belopp, med vilket anslaget nu skulle behöva överskridas, för att riksdagens beslut i ärendet skulle kunna verkställas. När, såsom nu synes bliva fallet, det anvisade anslaget icke kommer att räckta till föga mer än hälften av kostnaden för det beslutade arbetets utförande och alltså ytterligare över 80,000 kronor bliva erforderliga, synes det ämbetsverken kunna sättas ifråga, huruvida ett fullföljande av utgivningsplanen — särskilt under nuvarande tidsförhållanden — verkligen är välbetänkt. Ett inställande — om ock ej definitivt — av arbetet med de båda nu ifrågavarande editionerna måste, enligt ämbetsverkens mening, visserligen betecknas såsom i hög grad beklagansvärt. Detta gäller särskilt den svenska editionen men ock i betydande grad den engelska, för vilken avsetts bland annat den viktiga uppgiften att distribueras på utställningen i San Francisco år 1915 och därigenom på ett särskilt verksamt sätt bidra till att sprida kännedom om Sverige i Amerika. Sant är också, att ett inhiherande av de båda editionerna — därest detta skulle behöva bli definitivt — kommer att betyda, att kostnader blivit gjorda, utan att åsyftad valuta vunnits.

Väger man det ena mot det andra, synas de ytterligare ekonomiska offer, som varda nödvändiga, för att de återstående båda editionerna skola kunna utgivas, vara allt för kännbara under närvarande förhållanden, för att ämbetsverken skola kunna tillstyrka åtgärder i syfte att nu få medel anvisade för ifrågavarande utgivningsarbetes fortsättande.

Vid nu anförda förhållande sakna ämbetsverken, som förutsätta, att manuskript och korrektur m. m. till de svenska och engelska upplagorna bevaras, anledning att ingå på någon närmare granskning av vare sig de uppgivna orsakerna till de anmärkningsvärt ökade kostnader, som den nya upplagan av handboken hittills krävt, eller sannolikheten av beräkningarna över de återstående kostnader, som ett slutförande av den nya upplagan enligt den ursprungliga planén skulle komma att medföra.

Därest, såsom sannolikt synes, anslaget även för det fall, att arbetet med de engelska och svenska editionerna inställes, skulle komma att överskridas, förmena ämbetsverken att, ehuru chefen för finansdepartementet i det vid propositionen i ämnet 1912 fogade statsrådsprotokoll förklarar sig anse eventuellt uppkommande brist böra täckas av medel från handels- och sjöfartsfonden, ytterligare erforderliga medel böra anvisas på riksstaten, helst beslutet av 1912 års riksdag, därest arbetet med de svenska och engelska editionerna skulle inställas, därigenom icke komme till förverkligande.»

Det torde icke vara erforderligt att ingå på en undersökning av anledningarna till att kostnaden för utgivandet av den nya upplagan av handboken Sveriges land och folk tyvärr komma att i mycket hög grad överstiga de vid arbetets igångsättande gjorda beräkningarna. Ej heller har jag underkastat den av redaktören nu gjorda kostnads-

*Departements-
chefen.*

beräkningen någon mera i detalj gående granskning. Med hänsyn till de åtgärder, jag ärnar föreslå, har jag icke funnit något sådant vara av nöden. Jag har dock övertygat mig därom, att, även om erinringar skulle kunna göras mot enskilda poster i berörda beräkning, man likväl kan taga densamma för god såsom angivande minimikostnaden för arbetets fullbordande i enlighet med hittills följda linjer.

Då jag hade att förbereda statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, stod det klart för mig, att, även om det ur många synpunkter måste anses beklagligt, om det fortsatta utgivandet av handboken avbrötes, denna åtgärd dock måste tillgripas, därest det icke lyckades att på annat sätt än genom statsverkets betungande med hela den uppkommande bristen å 80,000 kronor anskaffa medel till företagets tryggande. Jag utgick nämligen därifrån, att under nuvarande tidsförhållanden, då den största sparsamhet med statsmedel måste å alla områden iakttagas, det icke vore lämpligt att för här ifrågavarande ändamål belasta budgeten med ett så betydande belopp. Under sådana förhållanden ansåg jag, att i statsverkspropositionen icke borde beräknas större belopp, än som erfordrades för att jämte redan beviljade medel å 90,000 kronor täcka alla dittills havda kostnader för utgivningsarbetet. Enligt av redaktören under hand lämnad uppgift skulle dessa kostnader belöpa sig till inemot 105,000 kronor, vadan, såsom redan nämnts, under punkten 62 i sjunde huvudtiteln en summa av 15,000 kronor beräknades.

Emellertid var jag underkunnig om, att från i saken intresserade håll kraftiga försök gjordes att få till stånd sådana anordningar, att ett avbrytande av arbetet icke bleve erforderligt. Sedan de i detta syfte uppgjorda planerna vunnit sådan stadga, att de syntes mig möjliga att realisera, har jag funnit mig böra understödja dem. Jag har därvid sökt bedriva saken så, att för ändamålet icke skulle behöva göras större utgift å riksstaten än vad nyss angivits eller 15,000 kronor. Såsom jag nu skall visa, hyser jag förhoppning, att detta skall åtminstone till allra största delen låta sig genomföras.

Då fråga uppkom att tillsvidare inställa arbetet å handbokens utgivande, meddelade mig den firma, som verkställer tryckningen av arbetet, aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner, att densamma vore villig att under vissa förutsättningar åtaga sig en del av den ekonomiska risken för det fortsatta utgivandet av handboken. Det första villkoret — till de övriga återkommer jag i annat sammanhang — var, att en summa av 50,000 kronor hopbringades för arbetets säkerställande. Detta har ock lyckats

på följande sätt. Till en början hava generalkonsuln Axel Ax:son Johnson och konsuln Helge Ax:son Johnson för ändamålet gemensamt skänkt 25,000 kronor, varjämte från annat enskilt håll bidragits med 10,000 kronor. Vidare har arbetsutskottet hos bestyrelsen för Sveriges deltagande i San Franciscoutställningen i skrivelse den 3 februari 1915 meddelat, att, då det för bestyrelsen vore ett synnerligen viktigt intresse att äga tillgång till handboken, bestyrelsen vore villig att under viss förutsättning och för att därigenom möjliggöra utgivningsarbetets fullföljande anslå 7,500 kronor såsom ersättning för de exemplar av handboken, vilka skulle tillbandahållas bestyrelsen. Slutligen har beräknats ett bidrag av 7,500 kronor från handels- och sjöfartsfonden. Kommerskollegium har i skrivelse den 9 februari 1915 tillstyrkt ett sådant bidrag, och jag har för avsikt att därom i sinom tid framställa förslag.

Arbetsutskottets och kommerskollegii nu omförmälda skrivelser torde såsom bilagor (1 och 2) få fogas till detta protokoll.

Sedan, på sätt nyss nämnts, den avsedda summan å 50,000 kronor blivit anskaffad, ingav aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner till mig två preliminära förlagserbudanden av i huvudsak samma innehåll som de definitiva förlagserbudanden, vilka jag strax skall förorda till antagande.

Samtidigt meddelade bolaget, att på det att arbetet å den engelska editionen skulle tillsvidare få pågå utan avbrott, detsamma vore villigt att i varje fall stå för kostnaderna för det löpande arbetet å denna edition, till dess avgörande beslut i frågan bleve fattat.

De preliminära förlagserbudandena avsågo det ena den engelska editionen och det andra den svenska. Enligt båda erbjudandena förutattes, att utgivningen av arbetet skulle besörjas av statsverket genom den hittillsvarande redaktionen, varemot bolaget mot viss ersättning åtog sig alla kostnaderna för arbetet. Den engelska editionen skulle tryckas i 5,000 exemplar, varav 4,600 stycken skulle utan särskild ersättning överlämnas till statsverket. Av den svenska editionen skulle statsverket erhålla 25 friexemplar, varjämte statsverket berättigades att därutöver tillösa sig det antal exemplar statsverket önskade mot ett pris lika med två tredjedelar av bokhandelspriset, vilket senare icke finge sättas högre än 15 kronor för häftat exemplar. Den av bolaget betingade ersättningen för utgivandet av den engelska editionen skulle utgöras sålunda. Till bolaget skulle utan redovisningsskyldighet utbetalas såväl förenämnda 50,000 kronor som vad som återstode å det av riksdagen beviljade anslaget å 90,000 kronor. Dessutom skulle bolaget erhålla en summa av 5,000 kronor, utgörande likvid för av bolaget ut-

fört, ännu oguldet arbete med avseende å den svenska editionen. Slutligen betingade sig bolaget äganderätten till klichéerna för den engelska editionen, dock med bibehållen rätt för statsverket att för eventuellt nya upplagor av handboken disponera över klichéerna. För utgivandet av den svenska editionen betingade sig bolaget en ersättning av 10,000 kronor eller eventuellt 20,000 kronor, varvid emellertid bolaget, om utgivandet av sistnämnda edition komme till stånd, skulle avstå från det nyssberörda beloppet å 5,000 kronor, som skulle utgöra likvid för å denna edition utfört, oguldet arbete. Det torde böra framhållas, att bolagets erbjudande att utgiva den svenska editionen förutsatte, att erbjudandet rörande den engelska editionen antoges.

Anledningen till att bolaget betingade sig alternativa pris för utgivandet av den svenska editionen var den, att man hyste förhoppning att kunna från enskilt håll uppbringa ytterligare en summa av 10,000 kronor, i vilket fall bolaget skulle sätta sitt pris till 10,000 kronor, varemot priset skulle bli 20,000 kronor, om något dylikt bidrag icke erhöles.

Ansträngningar hava sedermera gjorts att erhålla något ytterligare enskilt bidrag. Dessa försök hava hittills såtillvida lyckats, att medlemmar av svenska trävaruexportföreningen förklarat sig villiga att bidraga med 1,000 kronor mot det att 100 exemplar av den engelska editionen ställdes till deras förfogande.

Från aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner föreligga numera definitiva förslag till avtal rörande utgivandet av de svenska och engelska editionerna, vilka förslag skilja sig från de preliminära erbjudandena huvudsakligen endast därutinnan, att ersättningen för utgivandet av den svenska editionen fixerats till 20,000 kronor.

Enligt de definitiva förlagserbjudandena skulle alltså statsverkets utlägg för utgivningsarbetets fullbordande belöpa sig till — förutom de statsmedel som ingå i det förenämnda beloppet å 50,000 kronor — en summa av 20,000 kronor. Emellertid läser sistnämnda belopp kunna något nedbringas. Till en början bör avdragas det nyss angivna bidraget från medlemmar av trävaruexportföreningen å 1,000 kronor. Vidare hyser jag bestämd förhoppning, att ytterligare dylika bidrag skola inflyta. Med hänsyn härtill och då, enligt vad jag inhämtat, den utdelning av den engelska editionen, som skall verkställas genom utrikesdepartementets försorg, kan något inskränkas, så att 500 exemplar kunna disponeras till enskilda bidragsgivare, anser jag mig kunna förorda, att det statsbidrag, som nu torde böra hos riksdagen begäras, begränsas till

15,000 kronor. Skulle det visa sig, att enskilda bidrag av här berört slag skulle inflyta i otillräcklig grad, lärers framdeles böra tagas i övervägande, huruvida det felande beloppet, som icke komme att uppgå till 4,000 kronor, böra täckas genom anslagsmedel eller bidrag från handels- och sjöfartsfonden.

Genom de anordningar, för vilka jag nu redogjort, har möjlighet beretts att fullborda utgivandet av de nya editionerna av handboken Sveriges land och folk med en uppoffring av allmänna medel, som icke alltför avsevärt överstiger den utgift, statsverket måste vidkännas, i händelse arbetet skulle avbrytas och alla hittills havda kostnader för arbetet gäldas.

En betydande nackdel är visserligen förenad med det föreliggande arrangementet, och det är, att staten icke får disponera över den svenska upplagan, utan blir nödsakad att — om än för ett måttligt pris — tilllösa sig huvudsakliga delen av det antal exemplar, som kan finnas erforderligt för det allmännas räkning. Men denna olägenhet synes mig mer än uppvägas av fördelen att man icke nödgas genom utgivningsarbetets avbrytande göra mer eller mindre värdelöst det betydande arbete, som hittills nedlagts å de svenska och engelska editionerna, utan i stället garanti vinnes för att dessa editioner verkligen komma till stånd och statsverkets kostnad härför blir inom snäva gränser fixerad.

Sedan föredragande departementschefen härafter uppläst de av aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner ingivna definitiva förslagen till avtal rörande utgivandet av en engelsk och en svensk edition av en ny upplaga av handboken Sveriges land och folk, vilka förslag voro av den lydelse, bilagorna 3 och 4 till detta protokoll utvisa, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar godkänna nämnda förslag till avtal,

dels ock för gäldande av staten enligt samma avtal åliggande kostnad för utgivandet av berörda editioner å *extra* stat under sjunde huvudtiteln för år 1916 bevilja ett anslag av 15,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Georg Sjöcrona.

Bilaga 1.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Enligt ett bestyrelsen för Sveriges deltagande i San Franciscoutställningen tidigare lämnat medgivande skulle av den engelska upplagan av handboken över Sveriges land och folk, vilken upplaga beräknats utkomma senast under början av innevarande år, ett antal exemplar ställas till bestyrelsens förfogande för att disponeras å utställningen. Då det för bestyrelsen är ett synnerligen viktigt intresse att äga tillgång till denna handbok, men å andra sidan kostnaderna för detta arbetes utgivande synas hava blivit så stora, att fråga om indragning av den engelska editionen lärer hava väckts, får bestyrelsens arbetsutskott härmed äran bringa till Herr Statsrådets kännedom, att utskottet ansett sig böra av de till bestyrelsens förfogande ställda medel såsom ersättning för de exemplar av arbetet, vilka komma att tillhandahållas bestyrelsen, anslå ett belopp av kronor 7,500 för att därigenom i sin mån bidra till att den synnerligen beklagliga åtgärd, som ett beslut om slopande av den engelska upplagan skulle utgöra, må kunna undvikas. Emellertid har en enskild person, vilken redan tidigare för samma ändamål ställt till finansdepartementets disposition ett belopp av kronor 25,000, förklarat sig beredd att eventuellt under vissa omständigheter för ändamålet framdeles överlämna ytterligare en lika stor summa, och har utskottet med hänsyn härtill funnit sig böra till sitt beslut i ärendet foga det förbehåll, att ovan angivna belopp kronor 7,500 kommer att utbetalas endast om det skulle visa sig att sistnämnda enskilda donation av en eller annan anledning icke skulle komma till stånd.

Stockholm den 3 februari 1915.

ARTHUR THIEL.

Einar Modig.

Bilaga 2.

Stockholm den 9 februari 1915.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

I anledning av Herr Statsrådets anmodan i skrivelse den 1 februari 1915 om utlåtande av kungl. kommerskollegium rörande anlitande av handels- och sjöfartsfonden för erhållande av 7,500 kronor såsom bidrag till utgivande av handboken »Sveriges land och folk» får kollegium anföra följande.

Då det är synnerligen önskvärt, att arbetet med berörda publikation slutföres i den omfattning, som vid dess igångsättande varit avsedd, och detta önskemål synes bliva förverkligat genom den nu ifrågasatta åtgärden, har kollegium icke något att erinra mot att för ändamålet nämnda belopp får utgå av handels- och sjöfartsfonden.

K. A. FRYXELL.

CARL MALMÉN.

Gordon Ernberg.

Bilaga 3.

Under förutsättning, att för utgivande av den engelska editionen av den nya upplagan av »Sveriges land och folk» bidrag anskaffas till belopp av 50,000 kronor, har mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner, å andra sidan, träffats avtal om utgivande av samma edition i enlighet med redan fastställd plan på följande villkor.

1.

Ifrågavarande edition utgives av statsverket under hittillsvarande redaktion samt på bolagets föranstaltande i huvudsakligen samma utstyrsel som den tidigare utkomna tyska editionen.

2.

Den engelska editionen tryckes i 5,000 exemplar. Därav behåller bolaget 400 exemplar, vilka av bolaget disponeras efter gottfinnande. Återstående 4,600 exemplar skola överlämnas till statsverket, varje exemplar i häftat skick.

3.

Bolaget bestrider ej mindre alla kostnader, som hittills gjorts för ifrågavarande nya upplaga av »Sveriges land och folk», i den mån kostnaderna icke redan av statsverket guldits, än även alla kostnader, som hädanefter komme att göras för utgivning av den engelska editionen av samma upplaga.

I kostnader, varom här är fråga, inbegripas såväl de direkta framställningskostnaderna som ock redaktionskostnader och i övrigt alla sådana utgifter, som äro av det slag, att de bort eller böra bestridas medels det av riksdagen för upplagans utgivande anvisade anslag av 90,000 kronor.

4.

Ovan omförmälda och övriga kostnader för arbetets utgivande inbegripet kostnaderna för de exemplar av den engelska editionen, som enligt punkt 2) här ovan skola överlämnas till statsverket, ersättas bolaget på följande sätt.

a) Till bolaget, som omedelbart disponerar över förut omnämnda bidrag om tillsammans 50,000 kronor, utbetalas, utan redovisningsskyldighet för bolaget, den del av omförmälda anslag å 90,000 kronor, som ännu icke från statskontoret utanordnats, varjämte bolaget äger, likaledes utan redovisningsskyldighet, disponera över medel, som från anslaget utanordnats men ännu icke blivit för ifrågavarande arbete använda.

b) Utöver de bidrag från statsverket, som enligt a) tillkomma bolaget, skall bolaget av statsverket ersättas för utfört men ännu oguldet arbete med avseende å den svenska editionen av ifrågavarande upplaga med ett till 5,000 kronor begränsat belopp.

c) Bolaget erhåller äganderätten till de klichéer, som redan på statsverkets bekostnad utförts för ifrågavarande arbete, dock äger statsverket rätt att för eventuellt kommande nya upplagor disponera över klichéerna.

5.

Författarerätten till materialet i den engelska upplagan förbehålles statsverket.

6.

Det mellan doktor J. Guinchard, av Kungl. Maj:t förordnad redaktör för ifrågavarande arbete, och bolaget den 28 november 1912 upprättade kontrakt om tryckning av ifrågavarande upplaga av »Sveriges land och folk» upphäves genom detta avtal.

Bolagets den 24 oktober 1912 gjorda åtagande att inlösa 200 exemplar av den engelska editionen förfaller.

Stockholm den 16 april 1915.

För aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner
CONRAD CARLESON.

Bilaga 4.

Sedan mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner förut denna dag träffats avtal om utgivande av den engelska editionen av den nya upplagan av »Sveriges land och folk», får bolaget härigenom erbjuda sig utgiva den svenska editionen av samma upplaga i enlighet med redan fastställd plan på följande villkor.

1.

Utgivningen av den svenska editionen besörjes av statsverket genom den hittillsvarande redaktionen av arbetet, och editionen erhåller på bolagets föranstaltande i huvudsak samma utstyrsel som den tidigare utkomna tyska editionen.

2.

Bolaget, som bestrider alla med utgivningen av den svenska upplagan förenade kostnader, inbegripet redaktionskostnaden, erhåller av statsverket i bidrag härtill 20,000 kronor, som utbetalas till bolaget, när editionen utgives.

3.

Bolaget avstår från den ersättning om 5,000 kronor för utfört men ännu oguldet arbete med avseende å den svenska editionen, som bolaget tillförsäkrats i punkt 4 b) av kontraktet om den engelska editionen.

4.

Den svenska editionen utgives i det antal exemplar, som bolaget bestämmer, med skyldighet för bolaget att tillhandahålla statsverket 25 häftade friexemplar. Önskar statsverket förvärva exemplar därutöver, skall bolaget tillhandahålla statsverket sådana exemplar efter bokhandelspris med $33\frac{1}{3}$ procent rabatt.

Bokhandelspriset för häftat exemplar får ej överstiga 15 kronor.

5.

Författarerätten till materialet i den svenska editionen förbehålles statsverket för användning vid utgivande av ny upplaga av ifrågavarande arbete.

Bolaget behåller äganderätten till de klichéer, som utförts för den svenska editionen, dock äger statsverket disponera över desamma för utgivande av ny upplaga av handboken.

6.

Bolagets den 24 oktober 1912 och den 23 augusti 1913 gjorda åtaganden att inlösa exemplar av den svenska editionen förfalla.

Stockholm den 16 april 1915.

För Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner
CONRAD CARLESON.
